

Aktualna družbena vprašanja

Izobraževanje staršev kot sestavni del socialistične vzgoje*

Prof. Brane Vesel

Prva leta po vojni smo morda nekoliko manj poudarjali problematiko posameznika in družine, saj smo morali zdraviti globoke rane vojne in premagovati silno zaostalost naše zemlje. Najprej smo morali zbrati vse svoje sile za industrializacijo, za proizvodnjo proizvodnih sredstev, saj bo šele na teh temeljih delovni človek lahko v polni meri sprejemal sadove revolucije in dogoletnega dela. Stopamo v obdobje, v katerem je osredotočena dejavnost političnih in družbenih činiteljev na izboljšanje blaginje delovnega človeka in s tem na vsestransko pomoč utrjevanju osnovne celice naše družbe, to je družine.

Celo nasprotniki socializma priznavajo, da je naša domovina dosegla v povojnem obdobju ekonomski razvoj, ki mu ni primere. Prehod iz zaostale agrarnosti v industrijski vzpon pomeni ne samo veliko zmago našega ljudstva, temveč ga upravičeno ocenjujejo kot novo zmago naprednih sil v svetu.

Ta dejstva epohalne dinamike razvoja moramo imeti pred očmi, če hočemo razumeti ogromne spremembe, ki nastajajo v miselnosti, nazorih, osebnih stališčih in življenjski praksi našega človeka, ki se je v 15 letih izkopal iz patriarhalne zaostalosti in začutil nove človeške odnose najbolj neposredno in osebno prav v družinskem življenju.

Razumevanje tega evolucijskega procesa, ki se zrcali v mogočnem izpreminjanju socialne strukture našega prebivalstva, v množičnem vključevanju žensk v proizvodnjo, s tem v zvezi pa nastanek novih socialističnih odnosov v družini, nam dovolj jasno kaže, kako izredno hitra in daljnosežna je bila preobrazba našega življenja in kako veliko pomoč zahteva danes prav družinsko življenje.

V programu ZKJ beremo: Hkrati, ko se družina osvobaja hlapčevanja zaostalemu gospodinjstvu, pogloblja, bogati in krepi svoje notranje odnose in je izvor osebne sreče svojih članov. Brez prisiljevanja privatnolastniške družbe, kakor tudi brez družbenih predsodkov, ki so s tem povezani, ustanavljajo delovni ljudje svoje zakonsko in družinsko življenje na medsebojni ljubezni, tovarištvu in spoštovanju ter na ljubezni do svojih otrok. Sprememba zakonskih in družinskih odnosov je zgodovinski proces, v katerem moramo premagovati objektivne, materialne ovire, pa tudi zastarele navade, predsodke in pojmovanja, ki imajo v teh odnosih še posebno globoke korenine.

In dalje beremo: Zveza komunistov Jugoslavije spremlja globoke procese, ki se odigravajo v družini, potrebe pomoči družini in njene možnosti in ji je neprenehoma pred očmi, da moramo s subjektivnimi silami in ustvarjanjem materialnih pogojev, posebno v okviru komun in stanovanjskih skupnosti, pospešiti proces osvobajanja družine izpod bremena tehnično zaostalega gospodinjstva, vzporedno s splošnim razvojem dežele.

V teh odstavkih so jasno izražena načela našega družbenega razvoja in iz njih zajemamo naloge in smernice za izobraževanje staršev. Poskusimo na kratko

* Referat s posvetovanja »O izobraževanju staršev« dne 5. aprila 1960 v Ljubljani.

pregledati izobraževanje staršev pri nas ter poiskati družbeno osnovo, motive, naloge in perspektivo nadaljnjega razvoja.

Zveza prijateljev mladine je v svojem delu vseskozi posvečala posebno pozornost izobraževanju staršev. Tako so bili sestavljeni za to dejavnost prvi programi Društva prijateljev mladine (odslej krajšano: DPM). Predavanja in diskusije, ki so jih organizirala naša društva, so obravnavala probleme otrok, njih življenje v novih pogojih razvoja družine in družbe, pomembnost vloge staršev pri vzgoji otrok, kakor tudi pomembnost aktivnega sodelovanja staršev v družbenem življenju. Zvezno posvetovanje »O problemih dela s starši« januarja 1957, ki ga je organiziral »Savet društava za staranje o deci i omladini Jugoslavije« (odslej krajšano: SDZSDM), je zbralo prvo dokumentacijo o izobraževanju in delu s starši pri nas in nakazalo smernice za sistematičnejše delo in razvoj te dejavnosti. Prav tako je republiško posvetovanje »O izobraževanju in vzgoji staršev«, ki ga je sklicala Zveza prijateljev mladine Slovenije marca 1957, poudarilo nujnost pomoči družbe družini pri vzgoji otrok z že utrjenimi oblikami in z razvijanjem novih ter opozorilo na potrebo po analitičnem spremljanju sprememb, ki nastajajo v naši družini v novih družbenih pogojih. Tako so bili dani temelji družbenemu vrednotenju te dejavnosti ter pogoji za njen nadaljnji razvoj.

Leta 1953 je bila ustanovljena v Ljubljani šola za starše, katere pobudnik je bila Zveza prijateljev mladine. S tem ni rečeno, da je to prvi primer izobraževanja staršev. Vsem je znano, da so bila od osvoboditve dalje pogostna občasna vzgojna predavanja, ki so imela v nekaterih primerih celo značaj ciklusa. Leta 1955 pa se je uveljavila prva organizacijska oblika izobraževanja staršev, ki je imela jasno izdelan program, s predavanji v določenem časovnem presledku, z metodološko utemeljeno razporeditvijo snovi in stalnimi obiskovalci.

V letu 1955/56 smo imeli v Jugoslaviji registriranih 30 šol za starše. V letu 1959/60 pa je izobraževanje staršev preraslo v pravo množično družbeno gibanje. Tako je samo v ljubljanskem okraju delovalo 30 šol za starše, medtem ko jih je v vsej Sloveniji po nepopolnih podatkih 87.

Vendar nam te številke dajejo zelo nepopolno sliko o celotni dejavnosti izobraževanja staršev in bi nepoučen človek pojem šole za starše lahko istovetil z mnogo širšim področjem izobraževanja staršev.

Izobraževanje staršev ima svoje osnove v specifičnih spremembah, ki so značilne za našo družbo v razdobju, ko se utrjuje družbeno upravljanje in samoupravljanje, ko se stopnjuje družbena skrb za družino in vzgojo in državljani vedno aktivneje in zavestneje sodelujejo v družbenem delu. Zato to izobraževanje staršev ni in ne more biti serija pedagoških predavanj ali tako imenovana šola za starše, temveč je mnogo širša izobraževalna dejavnost in pomeni del socialistične vzgoje. Torej ne gre samo za pedagoško izobraževanje, ampak za družbeno vzgojo v smislu oblikovanja socialistične zavesti državljanov.

V širše organizacijske oblike izobraževanja staršev se vključuje tudi odrasla mladina. V ta namen so bile formirane celo posebne šole za življenje, ki imajo namen pripravljati mladino za zakon. Dalje zajema izobraževanje staršev večje število starejših neporočenih ljudi in končno tudi pomembno število sodelujočih starejših zakoncev, ki nimajo otrok. Poleg tega govorimo o izobraževanju staršev po radiu, televiziji, v publicistiki, na roditeljskih sestankih, v vzgojnih in zakonskih posvetovalnicah, v skupinskem delu s starši, v dopisovanju itd.

Da bi razumeli celotno dejavnost in imeli o njej pravilno predstavo, moramo torej upoštevati naslednje: Šole za starše (višje in nižje stopnje) so samo ena izmed organizacijskih oblik za izobraževanje staršev. Tudi naslov sam ne zajema izobraževanja staršev, ne vsebuje celotne dejavnosti in celo zožuje predstavo o tem delovnem področju. Kljub temu pa ostajamo pri njem, ker je na drugi strani nekoliko simboličen, saj je v njem le nekako poudarjen naš glavni namen, t. j. pomoč v formiranju in utrjevanju novih odnosov v družini in vzporedno s tem pomoč otroku v vsem, kar mu lahko daje socialistična družba.

Izreden razmah izobraževanja staršev in prav ta razvojna pot — lahko jo imenujemo specifično pot — je vzbudila zanimanje Inštituta za pedagogiko, UNESCO, ki vključuje v program svojega raziskovalnega dela tudi področje izobraževanja staršev. Republiški odbor Zveze prijateljev mladine oz. komisija za probleme družine je bila povabljena, da sodeluje s predlogi, kakšno naj bo nadaljnje raziskovalno delo te ugledne mednarodne institucije. Na osnovi tega sodelovanja je bila naša organizacija povabljena, da sodeluje na mednarodnem posvetovanju v Parizu od 15. do 20. junija 1959. leta, ki ga je sklical Inštitut UNESCO za raziskovalno delo v zvezi z vzgojo staršev. Povabljenih je bilo 13 držav, med njimi tudi Jugoslavija.

Naš predstavnik je za posvetovanje pripravil poročilo o rezultatih, organizacijskih oblikah in metodah dela v izobraževanju staršev za našo republiko. Čeprav je že samo povabilo k sodelovanju pomenilo veliko zanimanje in vse priznanje, je poročilo vzbudilo nenavadno pozornost. Mimogrede naj omenim, da je letos januarja publikacija francoske šole za starše (Des écoles de Parents) priobčila dokaj obsežno poročilo z malenkostnimi skrajšavami.

Zanimiv je odgovor na vprašanje, kateri podatki in poročila so zbudili največ zanimanja, največ vprašanj in obenem tudi najbolj uveljavili našo dejavnost. Predvsem velja pozornost izredno velikemu številu šol za starše, številu vzgojnih predavanj in prodoru tega izobraževanja na vas in v izrazito delavske centre. S tem v zvezi povzamejo in komentirajo številke o socialni sestavi poslušalstva, iz katerih je razvidno, da po udeležbi daleč prednjačijo delavci in kmetje. In končno je posebne pažnje deležna tudi motivacija, se pravi oblike agitacije, načini pri vzbujanju zanimanja itd., s čimer je uspelo po njihovih ocenah doseči tako presenetljive uspehe.

Enotni smo v prepričanju, da so ti, lahko bi rekli najzanimivejši podatki, tudi po naših ocenah najpomembnejši in jasno kažejo specifično pot našega izobraževanja. Prav z analizo teh podatkov pridemo do globljih družbenih analiz, t. j. do analize razvoja in življenja družine, o kateri vemo skladno z marksistično sociologijo, da je vselej odsev družbene ureditve, to je ekonomsko političnih temeljev družbe in pravno etičnih norm ter s tem pogojene družbene zavesti.

Daleč smo od tega, da bi tendenciozno odklanjali in podcenjevali vse, kar ni našega, in pri tem megalomansko povzdigovali uspehe lastnega dela. Odveč je pripominjati, da smo prav v stikih z inozemskimi vzgojnimi institucijami našli obilo spodbud in nasvetov ter spoznali mnogo odlično izdelanih metod dela (omenimo naj dobro izdelane metode skupinskega dela, dalje odlično razpredeno mrežo publicistike, analitično dejavnost itd.). Vendar je nujna primerjava nekaterih mednarodnih podatkov z našimi, ker nam tudi to lahko da odgovor na vprašanje, od kod izredno zanimanje mednarodnega avditorija za naše uspehe.

V visoko civiliziranih deželah, kjer ima izobraževanje staršev bogato tradicijo, navajajo v kritičnih ocenah svoje dejavnosti predvsem naslednje po-

manjkljivosti: izobraževanje staršev je preozko, omejeno samo na mesta in zajema skoraj izključno samo poslušalce iz intelektualnih krogov. Tako beremo v poročilu inštituta province Hainaut v Belgiji, ki ima ca. 1 250 000 prebivalcev, da »delavska sredina ne prihaja na sestanke, ki jih obiskujejo samo roditelji iz intelektualne sredine«. Ta primer navajamo predvsem zato, ker nam je znano, da sta prav na tem področju bazena Mons in Charleroi, to se pravi dva najbolj pomembna centra evropske premogovne in jeklarske industrije.

Predhodno smo že navedli podatke, ki kažejo množičnost v našem izobraževanju staršev. V letu 1958/59 je bilo v okviru Okrajne ljudske univerze Ljubljana 214 zadevnih predavanj, ki sta se jih udeležila 19 902 poslušalca. V teh številkah je upoštevano tudi delo 14 šol za starše in 2 šol za življenje (v letošnjem letu je Okrajna delavska univerza organizirala že 30 šol za starše in 10 šol za življenje — namenjenih mladini). Od tega števila jih deluje 12 v Ljubljani, vse druge pa na podeželju in v delavskih centrih. Tako so n. pr. v Zagorju 3 šole za starše, katerih obiskovalci so skoraj izključno iz delavskih družin. Predavanja n. pr. v Polhovem Gradcu pa obiskujejo predvsem kmečki ljudje. Obveščeni smo, da nekateri med njimi prihajajo iz več kilometrov oddaljenih vasi. V mariborskem okraju je organiziranih dvajset šol za starše, v katerih je vključenih 1200 obiskovalcev, in že pripravljajo nove šole v Oplotnici, Poljčanah, Makolah, Pragerskem, Zg. Polskavi itd. Iz okraja Koper nam poročajo o rednem izobraževanju staršev v Postojni, Planini, Prestranku, Hruševju, Studnem, Bukovju in v prihodnjem mesecu še v Piranu, Sežani, Koprju itd. Sledi okraj Kranjsko široko mrežo in z novim, še širšim programom.

Iz podatkov bo vsakdo razbral, da je to prava množična akcija, ki dokazuje, da izobraževanje staršev docela ustreza zahtevam časa — da je družbi in posamezniku v prid.

V naše izobraževanje staršev so vključeni večidel delavci in kmetje, mnogo manj je intelektualcev. Očitno je, da so ti uspehi in dejstva diametralno nasprotni stanju v nekaterih kapitalističnih deželah, da ne pričajo samo o različnih konceptih v programih in metodah dela, temveč imajo korenine mnogo globlje, to je v družbenem sistemu, katerega ogledalo je družina. Nujno moramo torej govoriti o pogojih brezrazredne družbe, ki je povzdignila delovnega človeka in njegovo družino ter ustvarila iz njega aktivnega bojevnika za nove družbene in družinske odnose. Izginil je antagonizem med družino in družbo, značilen za obdobje razredne družbe, in starši so kot upravljavci svojega življenja tudi izven družine začutili tesno organsko vez med družino in družbo ter ob tem kot upravljavci, kot državljani in kot starši nujno potrebo po poznavanju družbenih zakonitosti.

Preberimo nekaj odgovorov, ki so jih obiskovalci napisali na anketne liste pod rubriko: Zakaj ste se odločili za obiskovanje predavanja:

Čutim, da sem slaba vzgojiteljica... ker želim bolje vzgajati svojega otroka... ker bi želela utrditi odnose v družini in doseči večjo skladnost v zakonskem življenju in vzgoji otroka... Ker sem oče in ker mi je to znanje potrebno tudi kot predsedniku šolskega odbora... Sama sicer nimam otrok, vendar aktivno delam v društvu in vem, da mi je to znanje nujno potrebno... Sodelujem v upravnem odboru dijaškega doma, kjer večkrat kaj obravnavamo in se težko odločim, katera pot je pravilna, zato bi želela... ker mislim, da bi morali še mnogo spremeniti v odnosih med ljudmi in v družinskem življenju. Tudi potrebujem to znanje pri organizacijskem delu, kjer mi pogosto manjka...

Nikjer ne bi mogli dobiti bolj plastičnih primerov in dokazov, kako se zreali široka aktivizacija v vsakdanjem življenju, nazorih in zavesti naših delovnih ljudi. Znanja o družbi, o družbenih odnosih, o sebi in otroku ne potrebujejo samo kot starši-vzgojitelji, temveč tudi kot zakonci za utrditev novih socialističnih odnosov v družini in kot družbeni delavci, člani upravnih odborov, delavskih svetov, t. j. organov družbenega upravljanja.

Če imamo neprestano pred očmi to najširše zanimanje naših delovnih ljudi, ki je pogojeno, da ponovno poudarimo, z našim družbenim redom, potem živo občutimo, česa nima in ne more imeti poziv k sodelovanju, kot ga je naslovila na javnost Šola za starše v Parizu. Citiram: »Roditelji in učitelji se čutijo še mnogo bolj kot navadno ločene od generacije, ki jo morajo kot svojo osnovno nalogo pripraviti za življenje. Ali nam naša psihologija, v osnovi relacionalna in evolucijska, ne bo dovolila, da konflikt generacij zamenjamo s solidarnostjo generacij? Pozivamo vse svoje prijatelje, da se nam priključijo v tem delu.«

Tudi mi pozivamo naše prijatelje, da se nam priključijo v delu. Vendar naše izhodišče ni v konfliktu generacij, temveč v marksistični oceni procesov, ki se odigravajo v družini in družbi. To je poziv k oblikovanju nove morale, morale, ki ne pozna izkoriščanja človeka po človeku, ki ne pozna neenakopravnosti žensk in pomeni osebno srečo ne samo za izbrance, temveč kot cilj vse družbe. In prav v tej družini, kjer sta svoboda in enakopravnost državljanskih podlaga osebne sreče obeh zakoncev, vidimo jamstvo za srečno detinstvo naših otrok in sožitje vseh generacij.

Sicer ne mislimo tu obravnavati organizacijske oblike in metode dela, vendar pa so potrebne nekatere splošne ugotovitve, ki temeljijo na praktičnih izkušnjah.

Večstopenjski sistem v izobraževanju staršev je potreben in nujen, saj se samo tako odpira pot postopnega poglobljanja. To je andragoško utemeljen prehod od najpopularnejših oblik do poglobljenega in sistematičnega dela. Izrecno pa poudarjamo, da smo že od začetka zavračali uporabo togih organizacijskih form pravilnikov in šablon ter zato danes ne moremo govoriti o nekem obstoječem notnem organizacijskem sistemu. Še najbolj sta se približala v organizacijskih metodah in oblikah dela ljubljanski in mariborski okraj, ki sta tudi v drugih pogledih razvijala najširšo dejavnost.

V organizacijskem sistemu opažamo veliko pestrost množičnih oblik dela (predavanja, ciklusi, šole za starše itd.), ki postopno prehajajo v manjše skupine z mnogo večjim poudarkom na individualnosti poslušalca. To je po našem mnenju tudi edina pravilna pot. Zavračamo trditev, da so množične oblike dela propagandistične in z vzgojnega vidika neuporabne. Trezna presoja nam pove, da so nujno potrebne in da nam dajejo najširše možnosti za široko vključevanje poslušalstva in njegovo aktiviziranje za nadaljnje sodelovanje. Kritična misel pa je potrebna z drugega gledišča. Resnica je namreč ta, da v mnogih primerih premalo uveljavljamo višje oblike dela, to je skupinsko delo s starši in individualna svetovanja. Čeprav se ves organizacijski in predavateljski kader v celoti strinja z ugotovitvijo, da edinole skupinsko delo s starši, ki imajo potrebni smisel, lahko ustvari resničen vtis zaupljivosti, domačnosti in odpre pot sproščeni diskusiji – smo, kar se tiče poglobljenega dela na tem področju, premalo storili.

Izobraževanje staršev naj temelji na širokih osnovah množičnega dela, kjer poslušalci dobe v obliki predavanj (s tem mislimo občasna predavanja, šole za starše, radio, televizijo, publicistiko) v DPM, organih družbenega upravljanja

itd. osnovno znanje in s tem še več smisla, še več zanimanja in poguma ter samozavesti, da se nato spuste v razgovor in diskusijo v okviru ožjega poglobljenega dela. Načelo sodelovanja pri diskusijskih vprašanjih in odgovorih je sicer vključeno tudi v širša predavanja in je neogiben del teh predavanj, vendar je kljub vsemu samo prvi korak na začrtani poti.

Pri delu s starši mora biti čim manj monologa in čim več dialoga. To velja sicer za vse izobraževanje odraslih, še prav posebno pa mora biti vodilno metodološko načelo pri delu s starši, kjer je od neposrednosti sodelovanja, izmenjavanja izkušenj in obojestranske aktivnosti odvisen celoten uspeh dela. To moramo še prav posebno upoštevati v najbolj znani obliki sistematičnega izobraževalnega dela, v tako imenovanih šolah za starše.

Že sam naslov šola je nekoliko neroden in, kot smo že omenili, preozek. Šola pomeni v predstavah ljudi oguljene šolske klopi, tablo, kredo in šolnika, na katerega, bodimo iskreni, nimajo vsi najlepših spominov. Tudi je tam, kjer je šola, na programu učenje, in sicer učenje v šolskem smislu. Mi pa vemo, da staršev ne učimo, temveč da jim samo svetujemo, pojasnjujemo, razlagamo, izmenjavamo z njimi izkušnje in se pri tem obojestransko dopolnjujemo. Tako tudi starši pripomorejo, da doseže šola svoj namen.

K vtisu, ki ga na ljudi naredi naslov, doprinese svoje tudi še prostor, kjer so predavanja; to je, kot vemo, vsaj ponekod še vedno razred z dvignjenim odrom, vsekakor pa s premajhnimi klopki, v katere se krepki poslušalci komaj stisnejo. Torej vsota vtisov, ki so v popolnem nasprotju z zaželenimi cilji, to je z domačnostjo, zaupljivostjo, sproščenostjo itd. Če pride na vse to še predavatelj, ki samo predava, uči in pri tem prevzgaja, bo izgubila šola svoj pomen in kmalu tudi poslušalce.

Rezultati dela nam dokazujejo, da so organizatorji in predavatelji dosegli, da so šole za starše upravičeno postale vsestransko priljubljene in popularne. Po nepopolnih statistikah so organizirane že v 84 občinah. Pričakujemo, da bodo prihodnje leto v svoje izobraževalne programe zajele uvajanje teh organizacijskih oblik za izobraževanje staršev tudi še druge občine. Priprave za najširšo akcijo izobraževanja staršev morajo biti vsestranske, sodelovati morajo vsi družbeni činitelji v okviru občine in okraja. K tej akciji spada tudi današnje posvetovanje, ki sta ga sklicali Zveza prijateljev mladine in Zveza delavskih univerz ob sodelovanju vrste republiških institucij. Eden glavnih namenov posvetovanja je prav v tem, da dosežemo popolno in plodno koordinacijo med vsemi ustanovami, ki vključujejo v svoje programe izobraževanje staršev, in da te ustanove pritegnemo med organizatorje izobraževanja staršev v kadrovskem in organizacijskem pogledu.

Izredni razmah izobraževanja, njegova pestrost in raznoterost, pomoč, ki jo čedalje bolj zahteva teren, kar vse presega današnjo zmogljivost DPM, zahteva najtesnejšo povezavo v republiškem, okrajnem in občinskem merilu. Samo s tem bomo dosegli koordiniranost akcije, vzgojo in smotrno razporeditev kadra, racionalno izrabo skromnih tehničnih in materialnih sredstev ter redno vsakdanjo izmenjavo delovnih izkušenj.

Statistika nam dokazuje, da sta na področju izobraževanja staršev najmočnejše zastopana Zveza prijateljev mladine kot prvi pobudnik celotne akcije in v zadnjem času tudi Zveza delavskih univerz. Prav v zadnjem obdobju vključujejo vse novo ustanovljene občinske in okrajne delavske in ljudske univerze v svoje programe tudi izobraževanje staršev. Poleg omenjenih dveh pa nastopajo

kot organizatorji v nekaterih občinah tudi drugi organi, n. pr. občinske izobraževalne komisije v 5 občinah, ženska društva v 5 občinah, RK v 2 občinah, v eni občini pa sindikat učiteljev in profesorjev in Center za napredek gospodinjstva.

Kdo naj bo torej organizator izobraževanja staršev?

Odgovor: Delavske in ljudske univerze v občinskem in okrajnem merilu so kot centri izobraževanja odraslih predvsem poklicane in tudi dolžne, da vključijo v delovni program izobraževanje staršev. Razpolagajo s strokovnim tehničnim kadrom in tehničnimi sredstvi, obenem pa so sposobne za dosledno in kvalitetno izpolnjevanje programa dela s starši. Njihova naloga je, da usposabljaajo predavateljski kader in da skrbijo za strokovno analitično delo v smislu nadaljnjega poglobljanja in usmerjanja.

Osnovna naloga društev prijateljev mladine pa je v tem, da dajejo pobudo za formiranje še raznih drugih oblik izobraževanja, da aktivizirajo članstvo za sodelovanje in vključevanje, da sodelujejo pri sestavi programov in so obenem soodgovorni za njihovo strokovno politično raven. Društva Zveze prijateljev mladine najtesneje povezujejo izobraževanje staršev s konkretnim družbenim delom, kar daje pečat slehernemu predavanju. Poudarjamo, da družbeno okolje ni le objekt zavestne družbene dejavnosti naših staršev, temveč tudi subjekt, ki vzbuja in izobražuje.

Razmejitev delovnega področja med delavskimi univerzami, društvi ZPM in drugimi sodelujočimi je samo okvirna in nikoli ne sme postati togo pravilo. Tako je razumljivo, da je dolžnost naših društev, da tam, kjer so delavske univerze nerazvite, aktivneje poprimejo in prav s temi novo ustanovljenimi organizacijskimi oblikami pomagajo pri formiranju in razvoju delavske in ljudske univerze. Isto velja seveda tudi v obratnem smislu, kjer lahko delavske univerze v mnogočem pripomorejo h krepitvi in razvoju naših društev.

Odgovoriti moramo na vprašanje, kje naj bo pglavitna dejavnost v izobraževanju staršev — na terenu, v DPM, v stanovanjskih skupnostih ali na vasi, v delovnem kolektivu ali ob različnih vzgojnih ustanovah. Vsekakor povsod tam, kjer so za to dani pogoji.

Praksa kaže, da so najugodnejši pogoji v stanovanjskih naseljih, v vaseh, in to povsod v najtesnejši povezavi s šolo ali varstvenovzgojno ustanovo. Poznamo samo en primer, da je učiteljski zbor nastopil proti organiziranju šole za starše, češ da bi bila s tem porušena avtoriteta šole. V enem primeru pa beremo v anketi šole za starše odgovore anketirancev, ki vsi dosledno obsojajo 40-članski učiteljski zbor, ker ne obiskuje predavanj. Drugje spet pa si nalagajo prosvetni delavci največji del dolžnosti in so najaktivnejši bojevniki na tem področju.

V delavskih kolektivih je bilo opravljenega mnogo manj sistematičnega dela, saj je samo Okrajna delavska univerza v Ljubljani s sodelovanjem ZPM in ideološke komisije pri okrajnem komiteju KPS organizirala tako imenovano šolo za življenje v Tobačni tovarni in v tovarni »Pletenina«. Pridobljene izkušnje so izredno dragocene in v celoti potrjujejo naše prepričanje o pomembnosti in perspektivnosti tega dela. Ti šoli sta dokaz, da je kljub težkim objektivnim pogojem možno organizirati sistematično izobraževalno vzgojno delo neposredno v delovnih kolektivih. Še več, postalo je očitno, da to ni samo želja, temveč nujnost. Pomanjkanje tega dela ima hude posledice na najširšem torišču političnega in strokovnega življenja.

Organiziranje sistematičnega izobraževanja staršev — proizvajalk in proizvajalcev v delovnih kolektivih — zahteva dolgotrajne priprave, podrobne proučitve življenja v tem krogu in lahko uspe le ob sodelovanju z vsemi političnimi, strokovnimi in upravnimi činitelji.

Oglejmo si izkušnje ljubljanske Delavske univerze. Po predhodnem sporazumu z delavskim svetom in sindikalno organizacijo v Tobačni tovarni je pričela zbirati podatke, ki bi lahko rabili za podlago pri izdelavi programa in pri seznanjanju predavateljev s specifičnimi problemi tega kolektiva. Pri tem je Delavska univerza našla vso pomoč v delu socialnih delavcev, katerih zbrani podatki so bili odlični akcijski material. Navajam skoraj dobesedno odlomek iz nekega poročila Okrajne delavske univerze: »Sestava programa šole za življenje — tako so jo imenovali na podlagi zbranih podatkov — je postala enostavna. Od 640 zaposlenih je 464 žensk — torej poudarek mora biti na problematiki žena. Tri četrtine vseh delavk ima pod 30 let in 50 % je neporočenih. Program je moral torej vsebovati določene teme iz cikla predavanj o pripravi za zakon in družinsko življenje ter upoštevati še druge probleme mladine. Od skupno 210 poročenih delavk jih je 20 % brez otrok, 51 % z enim otrokom in samo 4 % je med njimi mater s tremi ali štirimi otroki. Nujna je bila vključitev teme: Družina z enim ali več otroki. 39 delavk ima skupno 47 nezakonskih otrok. Aktualno je bilo predavanje o popolni družini z velikim poudarkom na vzgojnih in materialnih problemih samohranilk ter o pomoči, ki naj jim jo pri tem daje družba. Tretjina vseh delavk ima lastno gospodinjstvo, pri čemer preseneča, da so njihovi prehrambni obroki povprečno za 23 % pod dnevnimi potrebami organizma. Tako je nastala nujna potreba, da se obravnava način prehrane in rešuje ta problem v okviru podjetja.«

Po istem principu sledi analiza drugih podatkov, to je delovnih pogojev v tovarni, zatem poklicnih bolezni, delovne storilnosti, kvalifikacija itd. Na tej podlagi je bil sestavljen program, ki je resnično ustrezal koristim kolektiva in posameznikov v smislu kurative in preventive.

Pot ljubljanske Delavske univerze je bila pravilna in pohvalna. Vsi se zavedamo, kako neprecenljive vrednosti je pomoč in spodbuda članom kolektiva v skupnem premagovanju njihovih osebnih in družinskih težav, še prav posebno za novince — mladino, in to v strokovnem kakor tudi v občečloveškem smislu. Prizadevanje za humanizacijo odnosov, za splošni dvig kulture in idejne ravni med člani kolektiva pomeni izhodišče za družbeno in strokovno aktivnost, kar se mora nujno pokazati v povečanju produktivnosti. Podjetje, ki zanemarja to področje izobraževanja in mu ni mar osebne problematike posameznika in odnosov, ki vladajo v njegovem kolektivu, samo zavira svoj razvoj in se oddaljuje od načel in zahtev socialistične družbe.

Mlad človek stopi v samostojno življenje: njegova prva zaposlitev, novo okolje in novi odnosi. Že po naravi malce boječ ne ujame novega ritma življenja. Starši, prijatelji, vse je daleč in nikogar nima, s katerim bi se posvetoval, mu razložil težave, ki jih ima sam s seboj na delovnem mestu. Teh težav je naenkrat preveč, da bi jih lahko sam premagal. Na žalost tudi ni nikogar, ki bi opozoril njegove bližnje delovne tovariše na togost tega mladega človeka, na njegovo boječnost in nesamostojnost ter jih s tem opozoril na pomoč, ki jo potrebuje in ki so mu jo dolžni.

Pismo mladega dekleta — pisano s trdo, nevajeno roko. Preberimo nekaj stavkov. »Kmečko dekletu sem, nevajena pisave — oprostite in spreglejte napake.

Do sedaj sem bila doma/ na kmetiji, zaposlila sem se v tekstilni tovarni, po službi pomagam pri družini, kjer mi za to dajejo hrano in stanovanje. Že eno leto sem tu.

Nisem srečna, v tovarno stopam z neodločnim korakom, ker mi delo ne steče gladko. Mojstra namreč se bojim in ne upam ga prositi, da me pouči. Do vseh se čutim podrejeno. Delam s trdom, ne bojim se dela nikdar, nikdar se ga nisem bala, ker vem, kaj pravi pregovor, da kdor ne dela, naj tudi ne je. Ali moje delo v tkalnici je prehudo in ni odmerjeno na takšen način kakor drugim. Tam je sicer tako, da ima vsaka tkalka štiri stroje, svoje, in dela. Mene pa pošiljajo od enega stroja do drugega in sem vsa zbegana. Stara sem 20 let in ne vem presoditi, kaj mi je storiti. Zato vidim in sem prišla do zaključka, da za mene ni nobenega izhoda.«

To ni osamljen primer. Dekle je utrujeno od dvojne zaposlitve, ne najde tovariške pomoči v kolektivu niti osebno niti v strokovnem pogledu in nena doma ne vidi več izhoda. Znani so celo primeri hudih depresij.

To je samo droben izsek, in sicer iz problematike mladine. Lahko bi našli še mnogo drugih opazovanj, ki zgovorno pričajo o neogibni potrebi širokega družbenega dela v delovnem kolektivu tovarne ali kmetijskega obrata.

Da zaključimo! Sistematično izobraževanje staršev in mladine v delovnih kolektivih je naša nujna in odgovorna naloga. Programi morajo biti koordinirani z izobraževalnimi centri v podjetju, z vsemi upravnimi in političnimi činitelji ter sestavljeni na podlagi temeljitega poznavanja življenja in problematike. Iščimo možnosti, da bi nekatere teme s področja sociologije in psihologije, n. pr. »Družina v naši družbi in odnosi med ljudmi« vključili tudi v redne programe strokovnega izobraževanja, druge teme vzgojnega, ekonomskega, zdravstvenega izobraževanja pa naj bi dopolnjevale šole za življenje. Poleg predavanj in drugih organizacijskih oblik (»Vi sprašujete, mi odgovarjamo«), moramo realizirati individualno pomoč, ki naj jo v bistvu predstavljajo občasne vzgojne in zakonske posvetovalnice. Tako bo imel vsak član kolektiva možnost osebnega razgovora in pomoči. Za zaključek tega poglavja naj navedemo besede, ki jih je zapisal obiskovalec v šoli za starše v Mariboru na vprašanje: Kaj predlagate za izboljšanje dela? Odgovoril je kratko in jasno: »Želim, da bi program, ki smo ga poslušali, izvedli v vsakem delovnem kolektivu«.

Neprestano poudarjamo, da izobraževanje staršev ni odmaknjeno času in kraju. Naš namen je obravnavati živo, konkretno in resnično problematiko, ki je v najtesnejši povezavi s potrebami posameznika, družine in družbe. Zato naj predavatelj prikaže poslušalcem obstoječo problematiko, v kateri so teoretične ugotovitve podprte s praktičnimi primeri, medtem ko naj bodo zaključki diskusije in predavanja navodila za akcijo.

Poslušalci naj se seznanijo ne samo z razvojem družine in s temelji socialistične morale in odnosov, ki naj vladajo v njej, temveč jim moramo jasno predočiti tudi pot, ki vodi do resnične enakopravnosti obeh spolov, obenem pa odpira možnost za vključevanje družinskih članov v aktivno politično in družbeno življenje.

Razbremenitev družinskega dela, pomoč pri varstvu in vzgoji otroka so naloge stanovanjske skupnosti, ki pa je ljudem ne bo nihče prinesel, temveč si jo morajo ustvariti sami, to se pravi vsi stanovalci, posebno pa še starši.

Lep primer za odnos med teorijo in prakso, med šolami za starše in konkretno akcijo so vzgojnovarstvene ustanove, ki so prav v naši republiki dosegle odlične rezultate dela.

Zlasti za zaposlene starše je organiziranje varstvenovzgojnih ustanov življenjsko vprašanje. Ne samo oni, tudi vsa družba kot celota teži za formiranjem teh ustanov, ki organsko dopolnjujejo vzgojo in vključujejo vse otroke kot bodoče upravljalce v prve oblike družbenega življenja in aktivnega sodelovanja. Ni težko aktivizirati starše, da aktivno delajo pri organiziranju nove ustanove stanovanjske skupnosti. Ko pa je namen dosežen, se prične drugo poglavje. Naloga ustanove je sila široka — to je varstvo otroka, njegova vzgoja, njegovo vključevanje v naše družbeno življenje. Potrebno je torej popolno skladje družinske in družbene vzgoje, to je enotnost družinskega in družbenega vzgajanja. Ustanova ne more pravilno delovati brez živega sodelovanja staršev, to je njihove neposredne pomoči kot sovzgojiteljev, kot vodij krožkov, sestavljalcev programov itd. Znano je, da starši ponekod ne razumejo, kako izredno pomembne so vzgojne naloge te ustanove, in da pomeni njihova pasivnost močno zavoro. Zato mislimo na organiziranje neke vrste šole za starše, ki bo delovala ob varstvenovzgojni ustanovi in zajemala vsebino iz vsakdanje problematike. Tako se bodo starši temeljiteje seznanili s socialno-vzgojnimi metodami in bodo tudi sami začeli uresničevati te metode.

Prepričani smo, da bodo te šole, ki morajo temeljiti na diskusijskem načinu skupinskega dela, dosegle največji uspeh.

Izkušnje kažejo, da izobraževanje staršev izredno veliko pripomore pri premagovanju težav za ureditev in učvrstitev razmer ter oblikovanje dobrih sosedskih odnosov. Iz prakse vemo, da so prebivalci novega naselja sila raznovrstno občinstvo, pri čemer so življenjske navade, običaji, želje in potrebe pogosto v ostrem neskladju. Primeri egoizma, brezobzirnosti, zanemarjenosti, surovosti do tujih in svojih otrok zastrupljajo ozračje in lahko povzročijo tudi hujše posledice. V delu s starši v novih stanovanjskih naseljih in v večjih blokih vsi predavatelji posebno poudarjajo humane odnose med ljudmi in osvetljujejo aktualne primere iz njihovega življenja in življenja otrok, s čimer obenem razvijajo medsebojno strpnost in razumevanje ter slednjič dobre sosedske in prijateljske odnose. Ti novi odnosi pa se najbolj razvijajo, poglobljajo in utrjujejo v skupnem delu za uresničevanje ciljev stanovanjske skupnosti, v prid tujim in njihovim otrokom. DPM si morajo biti v svesti velike pomembnosti in plemenite vsebine tega dela, zato naj dajejo zanj tudi aktivne pobude.

Delo s starši mora temeljiti na proučenih družinskih odnosih in problematiki v vsakem posameznem kraju. Usmerjeno mora biti tako, da se bodo reševale posamezne zadeve bodisi v krogu družine ali preko komune in njenih organov. Zato je pravilno, da se vsak delovni program za izobraževanje staršev izdela posebej in da se pri tem upoštevajo specifične potrebe prizadetega kraja ali kolektiva. Zvedeli smo pa za primere, da so nekateri organizatorji šol za starše po občinah izločili iz programov predavanj predvsem dve temi, in to: »Družina v naši družbi« in »Vzgoja otroka se prične z rojstvom«. Trdimo, da sta obe izpuščeni temi tako pomembni, celo prvenstvenega pomena, da ju ne moremo in ne smemo izpustiti. In zopet je na DPM, da se zavedajo odgovornosti za vsebino teh programov in da vztrajajo pri načelih takega izobraževanja, ki pa jih morajo seveda poznati tudi sama.

Kako aktualno in potrebno je predavanje »Družina v naši družbi« in na kakšen odziv naleti pri poslušalcih, nam je dobro poznano. Prav v začetku sistematičnega dela, ki ga tako rekoč uvaja tema »Družina v naši družbi«, je izhodišče za nadaljnje izobraževanje. Pri tem gre za nove socialistične odnose, za resnično enakopravnost žensk, za odpravo dvojne morale in vseh ostankov starega razrednega pojmovanja.

Šele na tej osnovi lahko govorimo o vzgoji otroka. Ne pretiravamo, ko trdimo, da v rubriko ankete »predlogi za zboljšanje« le redka obiskovalka ne napiše sledečega stavka: »Ta predavanja bi morali slišati tudi možje«. Po pravici povedano, je to najbolj mila formulacija. Često beremo: »S silo bi jih bilo treba pripeljati«. Imamo več pisem, ki so jih pisale živo prizadete žene prav ob spoznanju krivice. Pri tem so pretresljivo opisale svoje zakonsko življenje, katerega temelj je surovo izkoriščanje človeka po človeku.

Resnica je, da le majhen odstotek moških obiskuje predavanja, in še ti so običajno tisti, katerih družinski odnosi so na višji ravni. Najbolj potrebni torej ne slišijo tega, kar jim je namenjeno. Kljub vsemu pa je veliko storjenega. Že samo to, da so se ženske začele zavedati enakopravnosti, da so spoznale vse pravice, ki jim jih daje socialistična zakonodaja, in da so na drugi strani začutile, da jim to enakopravnost odrekajo ostanki stare razredne patriarhalne morale, že to pomeni, da se bodo prizadevneje zavzemale za nove napredne družinske odnose in napredno vzgojo svojih otrok.

Ogromna večina staršev želi dobro svojim otrokom. Napake, ki jih delajo, izvirajo iz nepoučenosti in ostankov starega pojmovanja o družbi, otroku in vzgoji. Zato je potrebna staršem pomoč, pa ne samo v obliki pedagoških nasvetov. Seznaniti se morajo z vsemi ugotovitvami moderne znanosti in z zakonitostmi družbenega življenja. V ospredju ni samo psihologija otroka, temveč tudi psihologija staršev, vzgojiteljev in vpliv okolja kot odločujoči faktor v vzgoji otroka. Otrok ni samo objekt, temveč tudi subjekt vzgoje in so za njegov razvoj odločilnega pomena prav prva leta življenja, v katerih se oblikujejo moralni pojmi in nastajajo tudi prvi družbeni odnosi. Starši morajo spoznati, da daje družina družbi novega proizvajalca in upravljavca, ki se bo prej ali slej vključil v delovni kolektiv zunaj svoje družine. In prav delo je osnovni element človekove osebnosti. V novih družbenih odnosih pomeni delo človeku ne samo potrebo po eksistenci, ampak njegovo osebno srečo. Socialistična družba, v kateri bo njihov otrok živel, zahteva svobodnega človeka in aktivnega državljaná, delavca v procesu proizvodnje, upravljavca te proizvodnje in vsega družbenega življenja. Nekaterim staršem, ki so zrasli v drugačnih družbenih odnosih, v kakršnih živi danes njihov otrok in oni sami, moramo pojasniti, da otrok ni njihova lastnina in da nikakor ne more biti subjekt njihovih neuresnčenih ambicij, ki često ne ustrezajo niti otroku niti družbi in so za razvoj otroka lahko tudi usodne. Pri tem bodo starši lahko razumeli odgovorno nalogo reformirane šole in stanovanjske skupnosti, ki dopolnjujeta otrokovo znanje s tem, ko ga vključujeta v družbeno življenje in ga zanj usposabljata.

Torej ne družina ali družba, temveč družina in družba. Družba je ustvarila materialne pogoje za vsestranski otrokov razvoj (socialistična družbena ureditev, družinska zakonodaja, razne ustanove in službe, namenjene vzgoji, varstvu in zdravju otroka itd.), družina pa naj se na teh temeljih vključi v skupna vzgojna prizadevanja. Samo enotnost družinske in družbene vzgoje omogoča oblikovanje človeka, ki bo v življenju zavestno ustvarjal in gradil nove socialistične odnose.